

رابرت کی. یین

مورد پژوهی
در تحقیقات اجتماعی

با مقدمه دونا لد تی کمبل

ترجمه هینسنگ نایبی

نشرونی

سرشناسه: یین، رابرت کی. K. Yin, Robert ● عنوان و نام پدیدآور: مورد پژوهی در تحقیقات اجتماعی / رابرت کی یین؛ با مقدمه دونالد تی. کمبل؛ ترجمه هوشنگ نایبی. ● مشخصات نشر: تهران، نشر نی، ۱۳۹۳. ● نوبت چاپ: چاپ دوم، ۱۳۹۸. ● مشخصات ظاهری: ۲۱۹ ص: جدول. ● شابک: 5-343-185-964-978 ● وضعیت فهرست نویسی: فیبا ● یادداشت: عنوان اصلی: Case Study Research, Design and Methods ● یادداشت: واژه نامه: کتابنامه. ● عنوان دیگر: تحقیق موردی. ● موضوع: علوم اجتماعی - تحقیق؛ نمونه پژوهی. ● شناسه افزوده: کمبل، دونالد تامس، ۱۹۱۶ - م. مقدمه نویس Campbell, Donald Thomas ● رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۳ ۹ ی/۶۲۲ ● رده بندی دیویی: ۷۲۲/۳۰۰ ● شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۷۴۲۷۷

قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان

نشرنی

مورد پژوهی در تحقیقات اجتماعی

با مقدمه دونالد تی. کمبل

رابرت کی یین

مترجم: هوشنگ نایبی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: نقش

چاپ دوم: تهران، ۱۳۹۸، ۳۵۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۸۵-۳۴۳-۵

نشانی: تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان رهی معیری، تقاطع خیابان فکوری، شماره ۲۰

کد پستی: ۱۴۱۳۷۱۳۷۱، تلفن دفتر نشر: ۸۸۰۲۱۲۱۴، تلفن واحد فروش: ۹-۴۶۵۸۰۰۸۸۰، شماره: ۸۹۷۸۲۴۶۴

www.nashreny.com ● email: info@nashreny.com ● nashreny

© تمامی حقوق این اثر برای نشرنی محفوظ است. هرگونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

۹	دیاچه
۱۳	پیشگفتار
۱۶	تذکری درباره نسخه تجدید نظر شده
۱۹	۱. مقدمه
۱۸	مورد پژوهی به عنوان استراتژی تحقیق
۲۰	مقایسه مورد پژوهی با سایر استراتژی های تحقیق
۲۳	کاربرد مناسب هر استراتژی پژوهشی
۲۹	پیشداوری های سنتی بر ضد استراتژی مورد پژوهی
۳۱	انواع مختلف مورد پژوهی اما با تعریف مشترک
۳۵	خلاصه
۳۶	تمرین
۳۹	۲. طرح ریزی مورد پژوهی یگانه و چندگانه
۴۰	رویکرد کلی به طرح ریزی مورد پژوهی
۴۱	تعریف طرح تحقیق
۴۳	اجرای طرح تحقیق
۵۱	نظریه سازی به منزله بخشی از طرح تحقیق
۵۶	معیارهای قضاوت درباره کیفیت طرح تحقیق
۵۷	اعتبار سازه
۶۰	اعتبار درونی

۶۱	اعتبار بیرونی
۶۳	پایایی
۶۴	طرح‌های موردپژوهی
۶۵	طرح‌های تک‌موردی
۷۳	طرح موردپژوهی چندگانه
۸۲	نحوه انعطاف‌پذیر نگه‌داشتن طرح موردپژوهی
۸۳	تمرین
۸۴	توضیحات
۸۵	۳. اجرای موردپژوهی: آماده‌سازی گردآوری داده‌ها
۸۶	موردپژوهی: مهارت‌های مطلوب
۸۸	طرح پرسش
۸۹	سند خط
۹۰	سازگار، وارد طاق‌نوی
۹۱	درک موضوع مورد مطالعه
۹۲	عدم سوگیری
۹۲	آموزش و مقدمات موردپژوهی
۹۴	آموزش موردپژوهی به‌صورت سازمانی
۹۶	تهیه و بررسی پروتکل
۹۶	مسائل مورد توجه
۹۸	پروتکل موردپژوهی
۱۰۱	شرح کلی پروژه موردپژوهی
۱۰۳	شیوه‌های میدانی
۱۰۵	پرسش‌های موردپژوهی
۱۰۹	راهنمای گزارش موردپژوهی
۱۱۰	موردپژوهی مقدماتی
۱۱۱	انتخاب موردهای مقدماتی
۱۱۲	ماهیت مطالعه مقدماتی
۱۱۳	گزارش موردهای مقدماتی
۱۱۳	خلاصه
۱۱۴	تمرین

۱۱۷	۴. اجرای مورد پژوهی: گردآوری شواهد
۱۱۹	شش منبع شواهد
۱۱۹	اسناد
۱۲۲	گزارش‌های آرشویی
۱۲۳	مصاحبه
۱۲۷	مشاهده مستقیم
۱۲۸	مشاهده مشارکتی
۱۳۰	مصنوعات مادی
۱۳۲	خلاصه
۱۳۲	سه اصل گردآوری داده‌ها
۱۳۲	اصل اول: از ساده‌ترین به پیچیده
۱۳۵	اصل دوم: تشکیک در گردآوری داده‌های مورد پژوهی
۱۴۱	اصل سوم: فقط سلسله شواهد
۱۴۲	خلاصه
۱۴۳	تمرین
۱۴۴	توضیحات
۱۴۵	۵. تحلیل شواهد مورد پژوهی
۱۴۶	استراتژی‌های کلی تحلیل
۱۴۶	لزوم استراتژی تحلیل
۱۴۷	دو استراتژی کلی
۱۵۱	شیوه‌های عمده تحلیل
۱۵۱	تطبیق الگو
۱۵۶	ارائه تبیین
۱۵۹	تحلیل رشته زمانی
۱۶۷	شیوه‌های کم‌اهمیت‌تر تحلیل
۱۶۷	تحلیل واحدهای فرعی
۱۶۹	مشاهده مکرر
۱۷۰	پیمایش مورد: تحلیل ثانوی در بین موردها
۱۷۲	خلاصه
۱۷۳	تمرین

۱۷۵ گزارش موردپژوهی
۱۷۷ مخاطبان موردپژوهی
۱۷۷ گستره مخاطبان ممکن
۱۷۹ پیام‌رسانی موردپژوهی
۱۸۰ تطبیق گزارش موردپژوهی با نیازهای مخاطبان
۱۸۱ انواع گزارش موردپژوهی
۱۸۱ «گزارش» مکتوب و غیرمکتوب
۱۸۳ انواع گزارش مکتوب
۱۸۷ ساختار گزارش موردپژوهی
۱۸۸ ساختار لیلی خطی
۱۸۸ ساختار مقایسه‌ای
۱۸۹ ساختار زمانی
۱۹۰ ساختار نظریه‌سازانه
۱۹۰ ساختار تعلیمی
۱۹۱ ساختار بی‌تسلسلی
۱۹۲ شیوه‌های تهیه گزارش موردپژوهی
۱۹۲ زمان و نحوه شروع نوشتن گزارش
۱۹۴ هویت مورد: واقعی یا ناشناس
۱۹۶ نقد و بررسی دستنویس موردپژوهی شیوه اعتبار بخشی
۱۹۸ چه چیزی موردپژوهی را نمونه می‌کند؟
۱۹۹ موردپژوهی باید حائز اهمیت باشد
۲۰۰ موردپژوهی باید «کامل» باشد
۲۰۱ موردپژوهی باید دیدگاه‌های دیگر را به حساب آورد
۲۰۲ موردپژوهی باید شواهد کافی ارائه کند
۲۰۴ گزارش موردپژوهی باید به شیوه جذاب نوشته شود
۲۰۵ تمرین
۲۰۶ توضیحات
۲۰۹ واژه‌نامه
۲۱۱ منابع
۲۱۹ درباره نویسنده

دیباچه

نوشتن مقدمه‌ای بر این کتاب عالی موهبتی است. این کتاب تجلی روش تحقیقی است که می‌کند از روی رویدادهای خارج از آزمایشگاه استنباط‌های معتبری به عمل ورد ضمن آن‌که در پی حفظ اهداف دانش است که با علوم آزمایشگاهی مشترک است.

من بیش‌تر و بیش‌تر به این نتیجه رسیده‌ام که اصل و جان کلام روش علمی نفس آزمایش و تجربه نیست بلکه استراتژی آن است که «فرضیه‌های رقیب موجه» خوانده می‌شود. ممکن است این استراتژی کار عمل معمای خود را با «شواهد و قراین» آغاز کند یا با «فرضیه». این استراتژی «جان آن‌که فرضیه یا شواهد را به شیوه جدا از متن «اثبات پوزیتیویستی» یا «تأیید» فرابوزیتیویستی) ارائه کند آن را در شبکه مبسوط استلزاماتی است که «رکز کامل نیست» بیان می‌کند که به هر روی برای ارزیابی عملی آن تعیین‌کننده است.

این استراتژی شامل استخراج استلزامات صریح دیگر فرضیه برای داده‌های موجود دیگر و بیان میزان تطابق آن‌هاست. این استراتژی همچنین شامل جست‌وجوی تبیین‌های رقیب درباره شواهد اصلی و بررسی صحت و

اعتبار آن‌هاست. اعتبار این تبیین‌های رقیب معمولاً با «اضمحلال پیامدها»^۱ یعنی با بررسی سایر استلزامات آن‌ها در مجموعه داده‌های دیگر و بررسی میزان تطابق آن‌ها تقلیل می‌یابد. میزان تحقق این دو وظیفه بالقوه تمام‌نشدنی به اجتماع علمی عصر و استلزامات و فرضیه‌های رقیب موجه‌ای که تصریح شده‌اند بستگی دارد. اجتماعات علمی موفق بر همین اساس است که به اجتماع کارآمد و پیشرفت‌های انباشتی می‌رسند بی‌آنکه اثبات بنیادی تحقق یابد. ما این خصوصیات علوم موفق را پوزیتیویست‌های منطقی تقریباً نادیده گرفته‌اند و در علوم اجتماعی چه کیفی و چه کمی چندان پرورده نشده است. هم‌چنین این واریسی سایر استلزامات و اضمحلال پیامدهای فرضیه‌های رقیب مستعد بعضی محفلات اعتبارجو^۲ در علوم انسانی از جمله تأویل‌گرایی شلایرماخر، دلتان، هارماس و تحقیقات جاری درباره تفسیر آزمون‌های قدیمی است. همین‌طور این استراتژی به همان اندازه که به کار دانشمندان در بیان قانون علمی می‌آید، که رجلی و گمانه‌زنی تاریخ‌دان‌ها درباره رویدادی خاص نیز می‌آید. این‌که جنبش‌های اصلی در علوم اجتماعی به اصطلاح «تأویل‌گرایی» را دستاویز قرار می‌دهند تا از هدف اعتبار دست بکشند و بحث با کسانی را که آن را درست می‌دانند ترکی کنند مصیبت‌بار است. بنابراین علاوه بر رویکرد موردپژوهی کمی و شبه‌آزمایشی که بین ترسیم می‌کند تدارک روش‌شناختی علوم اجتماعی ما به روش‌شناسی موردپژوهی اعتبارجوی انسانی نیز نیاز دارد که درحالی‌که به کمی‌کردن ما آزمون‌های معناداری تمسک نمی‌جوید کماکان بر سر همان مسائل کالبدی‌گرا می‌کند و دارای همان اهداف دانش است.

دو پارادایم روش‌آزمایشی به‌منزله گونه‌هایی از این استراتژی «فرضیه‌های رقیب موجه» وجود دارد که دانشمندان اجتماعی می‌توانند آن‌ها را سرمشق قرار دهند. ما برحسب آموزش دانشگاهی خود مستعدیم که در

بادی امر به فکر مدل «انتصاب تصادفی»^۱ در آزمایش «بیفتیم که از ایستگاه‌های آزمایش کشاورزی، آزمایشگاه‌های روان‌شناسی و مدل‌های ریاضی آمردان‌ها به ما رسیده است. آرایش تصادفی مدعی کنترل تعداد بی‌شماری «فرضیه رقیب» است بدون آن‌که تعداد آن‌ها را مشخص کند. انتصاب تصادفی هرگز این فرضیه‌های رقیب را به‌طور کامل کنترل نمی‌کند اما آن‌ها را تا درجه‌ای که برحسب مدل آماری برآورده شده است بعید و نامحتمل می‌سازد.

پارادایم دیگر و قدیمی‌تر از آزمایشگاه علوم فیزیکی به ما رسیده که «تفکیک آزمایشی»^۲ و «کنترل آزمایشگاهی»^۳ نمونه بارز آن است. در این جا دیوارهای سربومی عایق‌بندی شده، کنترل فشار، دما و رطوبت، ایجاد خلأ و امثالهم وجود دارد. این سنت و عرف قدیمی‌تر تعداد نسبتاً معدودی از فرضیه‌های رقیب را که به‌طور صدح مشخص شده‌اند کنترل می‌کند. گو این‌که کنترل هرگز به‌طور کامل موفق نمی‌یابد اما آن قدر هست که آن‌ها را نامحتمل بسازد. این‌که کدام فرضیه کنترل می‌شوند تابع بحث و مناقشه‌ای است که در اجتماع علمی آن عصر روان دارد. چه بسا بعدها در بازنگری آن معلوم شود که کنترل‌های دیگری احتیاج بوده است.

رویکرد موردپژوهی به‌صورتی که در این جا ارائه می‌شود و کلی‌تر از آن شبه‌آزمایش بیش‌تر به پارادایم «تفکیک آزمایشی»^۳ دارد تا مدل «انتصاب تصادفی» که در آن هر فرضیه رقیبی باید مشخص شود. و به‌طور خاصی کنترل شود. میزان اطمینان یا اجماعی که اجتماع علمی قادر است به آن برسد معمولاً در علوم اجتماعی خارج از محیط بسته آزمایشگاه کم‌تر است، چه احتمالاً درجه کم‌تری از تقلیل اعتبار فرضیه‌ها به‌دست می‌آید. ناتوانی در تکرار دلخواه (و با تغییرات در نظر گرفته شده برای رد فرضیه‌های

1. randomized assignment

2. experimental isolation

3. laboratory control

رقیب خاص) بخشی از مشکل است. ما باید از موردپژوهی‌های رویدادی یگانه (که هرگز قابل تکرار نیست) به‌طور کامل استفاده کنیم اما باید مترصد تکرار عمدی موردپژوهی‌ها نیز باشیم.

با توجه به رشته تحصیلی بین (دکترای روان‌شناسی آزمایشی با یک دوجین مقاله در آن رشته) اصراروی به این‌که روش موردپژوهی باید منطبق با اهداف و روش‌های علوم باشد نباید تعجب‌انگیز باشد. چنین آموزشی و انتخاب حرفه‌ای معمولاً با عدم تحمل ابهام محیط‌های غیرآزمایشگاهی قرین است. به‌نظر من این تحول را تحقیقات آزمایشگاهی وی که در آن محرک‌ها به دقیق‌ترین و عمیق‌ترین صریح می‌شود و این تجربه آدمی را به نقش مهم الگو و زمینه در نبل به پیش‌آگاه می‌سازد تسهیل کرده است.

این پیشینه ارزشمند مانع نشده که وی خود را کاملاً در موردپژوهی‌های ماندگار علوم اجتماعی غرق نکند و در این فرایند پیشگام روش‌شناسی علوم اجتماعی غیرآزمایشگاهی شده است. من کتابی را نمی‌شناسم که با این اثر قابل مقایسه باشد. این اثر یکی از نیازهای دیرینه را برآورده می‌سازد. من مطمئن هستم که این کتاب به‌کتاب درسی استاندارد در درس روش‌های تحقیق علوم اجتماعی تبدیل خواهد شد.

دونالد. تی کمیل

بتلهم، پنسیلوانیا